



KONFLIKT

Pod tímto nadpisem předkládáme pilnou a poučenou studii z pera někdejší vynikající studentky TS CASD a nyní studentky oboru Judaistika na HTF (kam studentka tuto práci předložila) a ETF UK Jany Urbánkové nad třemi úvodními verši té části Starého zákona, která pojednává o jednání Mojžíše a Árona s faraonem před vlastním odchodem z Egypta. Název „Konflikt“ je vzat ze samotné práce. Tvoří totiž jakýsi střed, kolem něhož autorka krouží a jímž se snaží rozkrýt složitost situace Izraele v Egyptě těsně před jejich odchodem. Práce je psána úsporným jazykem a my ji uveřejňujeme jako ukázkou pokorného přístupu a hlubokého ponoru vykladačky do hebrejského textu Starého zákona.

Jiří Beneš

Ex 5,1-3 (VÝKLAD)

Tato práce je výsledkem pokusu o vypracování výkladové analýzy textu Ex 5,1-3. Je zachycením dlouhodobého cíleného uvažování nad jednotlivými výroky daného textu a jejich vzájemnými souvislostmi. Lze ji současně pojímat jako výslednici úsilí o alespoň částečné

zodpovězení otázky ohledně metodických postupů, jež pisatel Tóry při písemném zachycování dané části příběhu užíval a ohledně charakteru zvěsti, již usiloval čtenáři předat. Není psána s cílem podat kompletní přehled výkladových hypotéz, jež byly v rámci studia daného testu odborníky předloženy a zvažovány. Podat takovýto přehled by vzhledem k vymezeným možnostem rozsahu práce nebylo realizovatelné.

Jednotlivé výroky textu budou nahlíženy postupně, ve svém chronologickém sledu. Budou analyzovány za účelem nalezení možných odpovědí na soubor otázek, jehož vznik svým obsahem podněcují. Studovaný text Ex 5,1-3 bude současně nahlížen jako celek. Co se týče citování jednotlivých veršů textu – kromě hebrejského textu /BHS/ uvádím překlady ČEP či BK. V rámci prezentace výkladu jednotlivých částí textu předkládám také výsledek pokusu o vlastní doslovný překlad studovaných textových úseků. Uvedením tohoto překladu sleduji záměr poskytnout možnost snáze porozumět studované problematice a myšlenkovým postupům, jež byly při studiu uplatněny. Ve snaze učinit zachycený výklad přehledným označuji jednotlivé části studovaných výroků písmeny *a, b nebo c.*¹



¹ Např. ...aby nás nesrazil morem nebo mečem = Ex5,3c.

1. OBECNÁ CHARAKTERISTIKA TEXTU Ex 5,1-3

| ČEP | BK | Pokus o vlastní doslovný překlad |
|---|--|---|
| v.1.: Mojžíš s Áronem pak předstoupili před faraóna a řekli: „Toto praví Hospodin, Bůh Izraele: Propusť lid můj, ať mi v poušti slaví slavnost.“ | Potom pak přišli Mojžíš s Aronem, a řekli Faraonovi: Takto praví Hospodin, Bůh Izraelský: Propusť lid můj, ať mi slaví svátky na poušti. | A poté přišli Mojžíš a Áron a řekli faraónovi: „Takto řekl Hospodin, Bůh Izraele: Pošli/propusť lid můj a půjdou mi slavit do pouště/postoupí pro mě slavnostní pouť do pouště.“ |
| v.2: Farao však odpověděl: „Kdo je Hospodin, že bych měl uposlechnout a propustit Izraele? Hospodina neznám a Izraele nepropustím!“ | Odpověděl Farao: Kdo jest Hospodin, abych uposlechl hlasu jeho a propustil Izraele? Hospodina neznám, Izraele také nepropustím. | A řekl faraos: „Kdo je Hospodin, abych naslouchal/uposlechl hlasu jeho a poslal Izraele? Neznám Hospodina, a také Izraele nepošlu.“ |
| v.3: Řekli: „Potkal se s námi Bůh Hebrejů. Dovol nám nyní odejít do pouště na vzdálenost tří dnů cesty a přinést oběť Hospodinu, našemu Bohu, aby nás nenapadl morem nebo mečem.“ | I řekli: Bůh Hebrejský potkal se s námi. Necht' jdeme cestou tří dní na poušť, a obětujeme Hospodinu Bohu našemu, aby nedopustil na nás moru neb meče. | A řekli: „Bůh Hebrejských potkal se s nad námi. Necht' jdeme cestou tří dnů do pouště a obětujeme Hospodinu, Bohu našemu, aby nás nesrazil/ nenapadl/ neskolil morem nebo mečem.“ |
| | | |

Ex 5,1-3 zachycuje rozhovor, rozpravu, disputaci. Pisatel zde záměrně nechává promlouvat samotné aktéry děje. Zachycená přímá řeč činí danou textovou výpověď osobitě působivou, přiléhavou až „plastickou“ (srov. Ex 3-4). Vykazuje ostré výpovědní rysy. Užitou formu podání je rovněž možné chápat jako výraz snahy napomoci čtenáři v jeho úsilí o bližší seznámení s problematikou, jíž text předkládá.

Výpověď o „oněch“ (ve 3. os. pl. nar.), vykazující převážně toliko informativní charakter, plynule přechází v bezprostřední zachycení slovní konfrontace, jež nachází svůj základ v rovině vztahu „já“ – „ty“. Daná konfrontace se stává živým svědectvím o živém Hospodinu, Bohu Izraele, neboť tento zde ústy Mojžíšovými a Áronovými promlouvá přímo. Aktivně se zúčastňuje probíhající disputace, čímž současně odhaluje sebe sama. Stává se účastníkem lidského rozhovoru. Hovoří se svrchovaností panovníka, ale současně se k člověku milostivě sklání a umožňuje mu, aby o něm (o Hospodinu) přemýšlel, hovořil a k jeho slovu se vyjádřil.

2. VÝKLAD Ex 5,1

פְּרַעַה כַּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלַח
וְאֶחָד בְּאֵן מִשָּׁה וְאֶחָדן וַיֹּאמְרוּ אֶל
אֶת־עַמִּי וַיַּחֲגֹנוּ לִי בַמִּדְבָּר:

2.1. METODICKÝ POSTUP PISATELE A POPIS VÝCHOZÍ „SCÉNY“ DĚJE

A poté šli/přišli Mojžíš a Áron a řekli faraónovi...(Ex 5,1a)

Úvodní část 1. verše mimo jiné částečně charakterizuje variantu metodického postupu, jíž pisatel při psaní textu uplatňoval. Svědčí o tom, co pisatel považoval za nutné sdělit nejprve. Dokládá, že první snahou pisatele bylo obeznámit čtenáře s tím, že v rámci zachycování dějové linie příběhu exodu nyní dojde k určitému přechodu. V ději dojde ke zlomu. Bude zachycena rozprava, jíž lze na základě studia knihy Ex označit za jeden z klíčových mezníků dění exodu. *Poté*, kdy došlo k událostem zachyceným v Ex 1 – 4 (viz. Ex 5,1: *A poté...*), nastává nové dění; dochází ke klíčové události (*...šli/přišli Mojžíš a Áron k faraónovi a hovořili s ním*).

Pisatel dále pokládá za nezbytné popsat novou výchozí „scénu“ děje. Představuje aktéry oné dispute. Ukazuje, kdo s kým se zde setkává, kdo s kým bude hovořit. Výpověď, na níž je v hebrejském textu kladen důraz, bývá obvykle kladena na počátek textu.² Skutečnost, že je zde patrná snaha nejprve zaujmout pozornost čtenáře prezentací jednotlivých diskutujících a konstatovat, že došlo k setkání těchto osob a ke vzájemné slovní konfrontaci, zřejmě nelze považovat za náhodnou.

Je možné se domnívat, že pisatel tímto nepřímou vede čtenáře k tomu, aby si kladl otázku ohledně totožnosti jednotlivých diskutujících. Jestliže bude čtenář podrobněji srozuměn s tím, kdo s kým zde přichází do konfrontace, koho nebo čeho jsou diskutující představiteli, bude moci lépe porozumět tomu, jaké otázky text řeší, co se nachází

² Stejně tak i slovo, které je umístěno na počátku verše, perikopy, kapitoly či knihy, je zatíženo významovým důrazem.

pod povrchem průvodní výpovědi a o co se principiálně jedná v celé knize Exodus.

2.2. AKTÉŘI DĚJE A JEJICH ROLE

2.2.1. FARAO

V rámci stručné charakteristiky osoby faraóna se omezím, vzhledem k vymezeným možnostem rozsahu této práce pouze na nezbytné informace o faraónových kompetencích, přičemž rozvedu téma stávajícího náhledu na osobu faraóna.

Farao je v tehdejší době uctíván nejen jako jediný suverénní totalitní vládce celé Egyptské říše. Slovo „nejen“ je zde podstatné, neboť tvrzení o panovníkově despotické moci by bylo možné podat v souvislosti s celou řadou vládců, jež kdy ovládli, či zbudovali, dali vznik, některé z říší starověkého Předního Východu. Dle staroegyptského pojetí je farao rovněž inkarnovaným božstvem; je vtělením boha³, synem boha nejvyššího⁴. V rámci procesu řešení dané tematiky by bylo možné uvedenou výpověď rozšířit o argument, že v tehdejší době Egypt nebyl zdaleka jedinou zemí, kde byl panovník takto nahlížen - takto zbožšťován. Avšak rozvedení této problematiky by vedlo k nenáležitému odklonu od hlavního tématu.

V této fázi studia bude na místě zvažovat otázku stávajícího náhledu na faraóna v souvislosti s otázkou staroorientálního pojetí chodu času a dějin. Toto pojetí nachází

³ Farao byl pro Egyptany přímo vtělením boha, svou osobou zaručoval život Egypta, jeho rozkvět a růst, ... prvorozený syn byl pokračovatel poslání otce. Starozákonní překladatelská komise: Výklady ke Starému zákonu I. /VKSZ I./, Evangelické nakladatelství, Praha 1991, str. 238; viz. také VKSZ I., str. 220

⁴ Za nejvyššího boha byl v Egyptě pokládán bůh slunce. V několika obdobích egyptské historie bylo... zbožštění slunce zvlášť zdůrazněno a bůh slunce byl pokládán za boha nejvyššího (Ré) nebo jediného (Atón). VKSZ I., str. 237

svůj základ v předpokladu, že tok času a dějin sleduje „kruhovou“ linii. Tvoří opakující se periody. Průběh dění se odvíjí v cyklech. Vzhledem ke skutečnosti, že myšlenka cyklu a cyklického pohybu je zde myšlenkou centrální, dané pojetí bývá označováno ponejvíce jako cyklické.⁵ Hebrejské lineární pojetí tvořilo přímý kontrast k výše uvedenému typu náhledu.⁶ Čas byl Hebreji nahlížen jako veličina, jež sleduje přímočarý pohyb. Dějiny mají svůj stálý vývoj.⁷ Bůh vstupuje do dějin. Dění se odvíjí na ose Božího záměru.

Teze průběhu dění ve formě cyklů, v Egyptě všeobecně přijímaná, již sama o sobě tvořila závdavek tvrzení, že po smrti stávajícího faraóna je i nový farao, obvykle faraónův syn, opět inkarnací božstva. Podpořila předpoklad, že vláda faraónova de facto nekončí. Stále cyklicky probíhá. Zadalá podklad pro vznik systému, v němž jsou vnitřní stabilita i samotná existence egyptského státu a egyptského lidu plně odvislé od jediné osoby, od faraóna samého. Farao je Egypt a Egypt je farao.

Na osobě faraóna je ustaven celý zavedený systém státní správy:

a) systém státní soudržnosti

⁵ Staroorientální myšlení ... vycházelo z cyklického pojetí času. Jako se v přírodě ustavičně střídají roční období, v menším měřítku den a noc, v životě rození a smrt, tak se ve větším měřítku střídají i eóny: po předvěkém chaotickém eónu žije lidstvo nyní v uspořádaném eónu, po němž přijdou další, o nichž ještě nic nevíme. Všechno dění životní, dějinné i vesmírné je podrobeno nezměnitelné zákonitosti. Bič, M.: Radostná zvěst Starého zákona, KEBF, Kalich, Praha 1981, str.39

⁶ Starý zákon naopak vychází z lineárního pojetí času (podobně i perský zoroastrismus) a stal se nepřímo inspirátorem novodobé vývojové teorie, pokud ve všem dění také uznává nějaký smysl a cíl. *ibid.*

⁷ Je však nutné ozřejmit, že starý Hebrejec neměl naši představu času a netřídil jej na minulost, přítomnost a budoucnost. Na místo představy trvale plynoucího času (řecky *chronos*) měl představu lhůty (heb. 'et, řecky *kairos*) a rozeznával, které dění je ještě v běhu a které už je dokončené, hotové. Základní pro něho tedy byla vidová kategorie hotovosti (faktuál) a nehotovosti (aktuál). Časová posloupnost mu vznikala až druhotně řazením různých slovesných tvarů původně vidového významu, tedy jejich sousledností čili konsekvací. Heller, J.: *Tři svědkové, Oikúmené*, Praha 1995, str.152

b) systém preferovaný v oblasti hospodářství
c) systém náboženský: farao plně rozhoduje o tom, kteří bohové budou tvořit egyptský panteon; kterému z bohů bude prokazována zvláštní úcta...aj.

Farao je zárukou přetrvání tohoto systému; systému, který odpovídá stávajícímu náhledu Egyptanů na svět. Koresponduje s egyptskou filosofií – co se týče náhledu na svět a jeho fungování. Dává egyptskému lidu zakotvení v tomto světě, zabezpečení existence. Naplňuje jeho existenciální potřeby. Faraónem Egypt stojí a s ním padá. Pádem Egypta by se zhroutil svět Egyptanův.⁸

2.2.2. MOJŽÍŠ⁹ A ÁRON

Text Ex 3-4 dokládá, že tím, kdo Mojžíše opakovaně i přes Mojžíšovo silné zdráhání vyzývá, aby předstoupil před faraóna a tlumočil mu Hospodinovo rozhodnutí, je sám Hospodin. A je to rovněž Hospodin, kdo Mojžíšovi zaslíbují: *Já budu v ústech tvých a v ústech jeho /Áronových/* (Ex 4,15b).

Mojžíš a Áron přicházejí k faraónovi z Hospodinova rozhodnutí, v Hospodinově jménu a při audienci u faraóna se stávají Hospodinovými nástroji. Jsou těmi, které bylo možné při rozhovoru zrakově vnímat. Tím,

⁸ Pro starověkého člověka byla jeho země jediným představitelným světem, jedinou možností života. Pád jeho světa se pro něho tedy rovná pádu světa vůbec. Život přestává, je konec. Starozákonní překladatelská komise: *Výklady ke Starému zákonu IV. /VksZ IV./*, Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, Praha 1998, str. 513

⁹ Jméno „Mojžíš“ bývá často překládáno jako „Z vody vytažený“. Tento výklad není gramaticky přesný. Hebrejský tvar jména „Móše, je shodný s činným (nikoli trpným) participiém slovesa m-š-h, tedy: „vytahující“ (nikoli „vytažený“). Otázka, bylo-li jméno původně skutečně hebrejské, ponechávají badatelé otevřenou. Domnívají se, že se spíše jednalo o hebrejský přepis egyptského *ms(w) = syn*. V tomto hebrejském přepisu byla zřejmě záměrně vynechána první část jména, která jej označovala jako syna Nilu. Tento egyptský výraz se spíše podobal hebrejskému pasivnímu participiu *mašúj* – vytažený. Teprve později snad začalo být chápáno aktivně jako *moše* - vytahující. Označením vytahující je vyjádřen poukaz na zachránitelský čin Mojžíšův: vytažení lidu izraelského z egyptského bahna podsvětího proudu Nilu. *VksZ I.*, str. 210

kdo se v dané chvíli prezentuje, je však Hospodin.

Skutečnost, že se zde představuje sám Hospodin, je mimo jiné patrná z formulace „*takto řekl/říká Hospodin*“. Takovéto formulace je možné najít v prorockých textech, kde prorok pouze tlumočí slovo Hospodinovo; seznamuje s Hospodinovou vůlí.¹⁰

2.3. VÝPOVĚĎ EX 5,1, JAKOŽTO CELKU, A JEJÍ PARADOX

A poté přišli Mojžíš a Áron a řekli faraónovi (a): *takto řekl Hospodin, Bůh Izraele: Pošli lid můj* (b) a *půjdou mě slavit/podstoupí slavnostní pouť do pouště* (c).

Výpověď verše 1., jakožto celku, ukazuje na zvláštní paradox. Faraónovi, svrchovanému držiteli impéria, který jedině sám udílel rozkazy, se nyní dostává rozkazu. *Takto řekl Hospodin, Bůh Izraele: Pošli lid můj!* Velikost onoho paradoxu je umocněna tím, že Hebrejci jsou již v rámci tohoto zvolání – tj. již od samého počátku rozpravy – označeni za Hospodinův lid. Již sama tato úvodní výpověď tedy otrásá faraónovou domnělou mocenskou suverenitou. Výrok deklaruje skutečnost existence lidu, který se vymyká faraónovu nároku na vlastnictví. Myšlenka, že na území egyptského impéria lze nalézt něco/někoho, nad čím/kým farao nemá právo uplatňovat svou pravomoc, je z hlediska stávajícího egyptského myšlení zcela absurdní. Farao sám je pokládán za ztělesnění Egypta. Fakt, že je zde někdo jiný – druhý – další, kdo uplatňuje jakýsi svůj nárok, je pro

faraóna nepochopitelný, a tudíž zcela nepřijatelný.

Výrok Ex 5,1b svým obsahem podněcuje vznik otázky ohledně totožnosti onoho neznámého žadatele a současně na ni také odpovídá. Obsahuje Hospodinovo představení sebe sama: Hospodin, Bůh Izraele.

Hospodin vstupuje do dění. Dává Egyptu na vědomí svou existenci. Svým vstupem ozřejmuje, že existuje něco NAD, něco VÍCE; něco, co překračuje egyptský náboženský systém, co sahá za rámec egyptského myšlenkového konceptu, co přesahuje vše, co bylo možné v rámci stávajícího egyptského chápání chodu světa myslet. Přesahuje celou strukturu, kterou Egypt představoval a která jej tvořila. Překračuje hranice toho světa, který Egyptan vnímal skrze „brýle“ své subjektivity. V důsledku Hospodinova vstupu do dění je člověk postaven před nutnost přehodnotit své stávající náhledy na svět. Hospodin sám se nechává nahlížet jako Přesah stávajícího.

Představuje se činem. Hlásí se o svůj lid a zasazuje se o něj. Identifikuje sebe sama prostřednictvím vztahu ke svému lidu. Ono Boží odhalení tedy spočívá v představení sebe sama tím, že se popíše typ vztahové vazby, která Hospodina k lidu pojí. Bůh se identifikuje ve vztahu k lidu jako Hospodin, Bůh Izraele a označí Izrael za svůj lid. Uplatňuje svůj nárok na lid jako na své vlastnictví a svůj nárok na vztah ke svému lidu. Přihlásí se o vztah: *Pošli lid můj a půjdou mi slavit do pouště...*

2.4. PODSTATA VZNIKLÉHO KONFLIKTU

V rámci seznámení s *aktéry* děje je možné se domnívat, že daný text již od samého počátku představuje čtenáři určitý typ konfliktu, zápasu, střetu. Záměrem pisatele je seznámit čtenáře se situací, v níž dochází ke

¹⁰ Pro srovnání je možné uvést např. knihu proroka Jeremiáše, v níž je tato formulace opakovaně zachycována (srv. např. Jr 13-16: Jr 13,1; 13,9; 13,12; 14,10; 14,15; 19; 16,3; 16, 5; 16, 9).

konfrontaci dvou myšlenkových schémat, dvou paradigmat pro oblast vnímání chodu světa, pro oblast víry a náboženství. Tato jsou zde personifikována – tato představují faraó a Mojžíš s Áronem. Faraó zosobňuje Egypt: egyptské impérium, jeho moc, egyptskou filosofii, typ náboženství a víry, egyptské představy, vědění, myšlenkové dedukce ...aj. Mojžíš s Áronem jsou vyslanci Hospodinovi; Boha, jenž nemůže být popsán.¹¹

2.4.1. ROZDÍLNOST NÁHLEDŮ JEDNOTLIVÝCH DISKUTUJÍCÍCH

Napětí, které je v textu od počátku patrné, ještě vzrůstá díky tomu, že účastníci rozhovoru – faraó a Mojžíš s Áronem – vidí sebe a svého oponenta každý v odlišném světle.

Mojžíš si je vědom toho, že jej poslal Bůh jeho Otců – Abrahama, Izáka a Jákoba.¹² Posílá jej Hospodin, který je nadčasový, všudypřítomný, skutečný jediný Bůh mezi bohy, JSEM, kterýž JSEM, BUDU, kterýž BUDU.¹³

Podle pohanských představ byla pravomoc božstva omezena pouze na svatyni anebo na zemi vyznavačů...¹⁴ Mojžíš si je vědom toho, že Hospodinova vláda není lokální. Zasahuje i faraóna a vše, co faraó pokládá za výlučně své vlastnictví. V rukou Hospodinových je i vláda nad nebem a zemí. Hospodin vládne i nad Egyptem a jeho záplavami, přestože to je země, která je živa z požehnání zdůli, ze záplav Nilu, nikoli z Božího požehnání shůry,

z nebeského deště.¹⁵ V síle tohoto vědomí přichází Mojžíš k faraónovi.

Faraó však danou situaci vnímá zcela jinak. Mojžíš přichází prosit za otroky - cizince. Otroky byl ve starověku nahlížen jako pracovní nástroj. Hodnota jeho lidství nebyla zvažována/brána v potaz, ale naopak znevažována a tento byl pokládán za nic. S ohledem na tuto skutečnost je možné předpokládat, že faraó v rámci svých úvah ani jedinou myšlenkou nepřiznal Hebrejcům oprávnění pro vytyčení jejich vlastní identity – identity, jíž tento lid nachází právě ve vztahu k Hospodinu. Nyní je však faraó paradoxně nucen se seznámit s důsledky Hospodinova promlouvání, mezi něž náleží i fakt, že hebrejští otroci, ztělesněné nicoty, žádají prostřednictvím Mojžíše o povolení uctívat svého Boha.

2.4.2. PROBLEMATIKA VZNESENÉ ŽÁDOSTI

Žádat o možnost uctívat svého, v Egyptě neznámého, Boha bylo pokládáno za trestuhodnou opovážlivost. Současně s tímto konstatováním je však třeba také říci, že vzhledem k obrovskému množství Egyptem uctívaných bohů – božstvem řeky Nil a božstvy zvířat počínaje a božstvy vesmírných těles konče - by akceptování jednoho boha navíc zřejmě neznamenal žádné velké změny. Výše uvedené tvrzení nepřímou předkládá otázku ohledně příčiny vzniku faraónovy silné averze, ve vztahu k vznesené žádosti. Tato otázka bude podrobněji studována.

¹¹ *Hospodin, který stále nově tvoří, není a nemůže být ničím omezen ani nějak vymezen.* VksZ I., str.269

¹² *Řekni Izraelcům toto: „JSEM posílá mě k vám... Posílá mě k vám Hospodin, Bůh vašich otců, Bůh Abrahamův, Bůh Izákův a Bůh Jákobův.“ (Ex 3, 14b-15a)*

¹³ viz. Ex 3,14a

¹⁴ VksZ IV., str. 151

¹⁵ Starozákonní překladatelská komise: *Výklady ke Starému zákonu II. /VksZ II./, Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, Praha 1998, str. 519, viz také Bič, str. 52*

2.4.2.1. BŮH A IZRAELITÉ

První část Hospodinova výroku zní: Takto řekl Hospodin Bůh, Izraele. Tři po sobě jdoucí výrazy Hospodin, Bůh, Izrael, jsou v této souvislosti pozoruhodné. Bude-li výraz IzraeĽ nahlížen z hlediska gramatického, může být označen za indikativ a překládán slovním spojením „bojuje Bůh“ či „vítězí Bůh“. Lze jej však také oprávněně považovat za jusiv a překládat slovy „ať bojuje“ či „ať vítězí Bůh“!¹⁶

U vědomí toho, co daný výraz v překladu znamená, lze předpokládat, že v textu zaznívá/rezонуje myšlenka následující: Promluvil Hospodin, Bůh toho, za kterého bojuje Bůh. Ten Bůh, který se zasazoval o svůj lid v minulosti, se znovu ozval. Ten Bůh, jehož jméno lid nese ve svém jménu Jisrael a o jehož činech/bojích svědčí rovněž svým jménem, nyní promlouvá: Pošli lid můj. Lid, který Egypt považuje za nicotu, zaštití uje sám Hospodin. V té chvíli se lid Hebrejských, společenství zbídačených otroků, stává ztělesněním onoho Jisrael; lidem, za něhož bojuje Bůh.¹⁷ Sama jeho existence (Izraele) je svědectvím toho, že Hospodin je Bůh jedinečný, nesrovnatelný s ničím.¹⁸

2.4.2.2. BŮH A EGYPTŠTÍ BOHOVÉ

Až do chvíle, kdy byl tento výrok pronesen, byl vzhledem k situačním okolnostem (bídné otroctví Hebrejů) Egyptanům ponechán prostor pro domněnku, že vláda Hospodinova

je pouze lokální – nesahá do Egypta. Stejně tak mohla být stávající situace považována za podklad pro názor, že Bůh Hebrejů, pokud vůbec existuje, je zcela jistě slabší, než egyptská božstva, a proto také těmto božstvům podléhá.

*Moc každého národa se měřila podle moci jeho bohů...*¹⁹ Vítězství určitého národa v boji nad nepřítelem bylo současně pokládáno za vítězství bohů vítězného národa nad bohy poraženého protivníka. Dle stávající víry dosáhl vítězný národ vítězství především proto, že bohové, které uctíval, byli silnější než bohové uctívání jeho protivníkem. Bohové vítězného lidu byli považováni za bohy zvítězivší a vítězíci nad ostatními bohy, a proto byl také podrobený lid/národ nucen uctívat bohy svých přemožitelů.

Až do onoho momentu, kdy k faraónovi zazněl Hospodinův rozkaz, mohl farao s úsměškem klást otázku: Kde Hebrejci svého Boha mají? Vždyť faraónovi otročí, a tudíž otročí také egyptským bohům?! Nyní však Hospodin svým vstupem do děje – slovy: takto řekl Hospodin, Bůh Izraele – odpovídá na atakující otázku Egypta.

Dosvědčuje, že je Bohem, jenž je svou podstatou zcela jiný než ostatní bohové; Bohem v jehož případě nelze hovořit o tom, že by mohl být podmaněn egyptskými či jinými bohy. S egyptskými bohy jej není možné srovnávat, neboť se zcela vymyká egyptským myšlenkovým koncepcím. Do nich jej není možné včlenit. Při komunikaci s ním nelze užívat žádný komunikační systém typu do *ut des (dávám, abys dal)*. Je Bohem vše přesahujícím a tudíž nemanipulovatelným.

Velmi radikálně a zcela specifickým způsobem se zasazuje o svá práva - práva plynoucí ze smlouvy, dle níž mu lid náleží. Tímto současně prokazuje, že dopřál sluchu

¹⁶ Heller, Tři svědkové, str. 158

¹⁷ Hebrejský lid byl pouze pronárodem. *Hebrejský výraz „gój“, který překládáme „pronárod“, označuje všelijakou neukázněnou čeládku, neorganizované společenství. Milostí Boží se však i takový lid může stát obecnstvím svatých, tj. Bohem povoláných a vyvolených... „královstvím kněží“.* Bič, str. 53

¹⁸ VksZ IV., str.168 *Vyvedení z Egypta znamená povolání k samotné svobodné existenci. Tím vlastně lid vzniká, je uveden v život. Ve vyvedení je záchrana, ale i vyvolení, neboť Hospodin zachraňuje tento lid pro sebe. Z otroků se stávají svobodné děti Boží, ze zasvěcenců smrti synové zaslíbení (Bič).* VksZ I., str. 267

¹⁹ VksZ IV., str.53

nářku svého lidu a prosbám o smilování a záchranu (srov. Ex 3,7-8a).²⁰ *Boží odpověď či Boží odpovídání je způsob, jak se v biblickém poselství ustavuje dílo vysvobození, vykoupení a spasení.*²¹

2.4.2.3. BOŽÍ NÁROK A PODSTATA VYSVOBOZENÍ IZRAELE

... a budou mi slavit / půjdou mi slavit / podstoupí (pro) mě slavnostní pouť do pouště (kde mi budou obětovat, viz. v. 3) / at' mi v poušti slaví slavnost (ČEP). Ex 5,1c

Výzva k odchodu na poušť je :

- a) výzvou k odchodu z Egypta
- b) výzvou k sebeoběti – k bezpodmínečnému nezištnému sebeodevzdání
- c) výzvou k vystavení sebe sama Boží přítomnosti

a) Dle názoru mnohých odborníků Egypt svou podstatou pro Hebreje představuje zemi dvojího soužení/sevření/útlaku; útlaku náboženského a existencionálního.²² Otroctví

²⁰ Zřetelně viděl jsem trápení lidu mého, kterýž jest v Egyptě; a křik jejich pro přísnost úředníků jeho slyšel jsem; nebo znám bolesti jeho. Protož jsem sstoupil, abych vysvobodil jej z ruky Egyptských, a vyvedl jej ze země té do země dobré a prostranné, do země oplývající mlékem a strdí...(Ex 3,7-8a, BK)

²¹ Heller, Tři svědkové, str. 152

²² Název „Egypt“ je odvozen od řeckého Aigyptos, latinského Aegyptus. Jde zřejmě o přepis egyptského H(wt)-k'-Pt(h), vyslovovaného zhruba Hut-ka-ptah („palác ducha Boha Ptaha“)... Asyrskobabylónské dokumenty z 1. tis. př. Kr. zmiňují Musur či Musri, naneštěstí však tento termín používají dvojznačně – pro Egypt na jedné straně a pro oblast v severní Sýrii/jižní Malé Asii na straně druhé, někdy také problematicky pro část severní Arábie... Má se za to, že slovo Musri znamená „pomezí“ nebo „hraniční území“ a že se dá použít pro kterékoli pohraničí (egyptské, syrské či arabské). Ačkoli toto vysvětlení vypadá z asyrského vojenského hlediska věrohodně, těžko může platit v případě hebrejského/kenaanského tvaru misrajim/msrm ze 2. tisíciletí. Nový biblický slovník /NBS/, kolektiv autorů, Návrh domů, Praha 1996, str. 197-198.

Dle názoru některých odborníků mohl daný termín vzniknout odvozením od egyptského (í)mdr = (opevňovací-) stěny. Tyto byly zřejmě strážnými pevnostmi. Nacházely se na egyptsko-asijské hranici. Pocházely z doby kolem r. 2000 př. Kr. Byly tím prvním, co cizinci při návštěvách Egypta spařovali. Termín msr se také mohl asimilovat do semitského masor=pevnost. Plné vysvětlení slova však doposud není známo. ibid.

egyptským božstvům představoval již samotný život v Egyptě.²³ Modloslužba zde byla součástí každodenních všedních úkonů. Nitro Hebreje toužícím po Hospodinu bylo právě tímto nejbolestněji svíráno / sužováno / zotročováno.

V Egyptě lid otročí, Bohem je povolán do svobody, k plnému životu, a proto na poušť. Tato výpověď je paradoxní, téměř provokativní. Hebrejci jsou vyzváni odejít do pouště, neboť právě tato se má stát místem oživení jejich nitra. Mají odejít tam, kde bude citelně snížena pravděpodobnost vzniku vazby na některý z pohanských kultů; kde bude minimalizována možnost, že by mohlo dojít k určitému typu podvojnosti mezi bohoslužbou – vzýváním, slavením Hospodina, obětováním Hospodinu – a modloslužbou.²⁴ Znovu tedy jde o demonstraci skutečnosti, že Hospodin je jediným svrchovaným Bohem. Nesmí být nahlížen pouze jako jedna jednotka v panteonu bohů.

b) Odejít do pouště znamenalo smířit se s brzkou záhubou. Poušť byla hodnocena jako místo ohrožení života nejen proto, že neposkytovala dostatek životodárné vody.

Egypt je ve starozákonním pohledu zvláštní zemí. Sama bible v něm vidí protipól země zaslíbené. (Bič, str.52) Z hlediska etymologického je toto slovo slovem odvozeným od slovesného kořene sužovat, tísnit, svírat úzkostí, být protivníkem, nevrážit...aj (Pípal, B.: Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu, KEBF, Praha 1974, str.148), nebo popřípadě od - dotírat, oblehnout, sevřít, soužit, sužovat, svírat...aj. (ibid. str.144). Dle tohoto náhledu by Egypt představoval zemi soužení a tísně (VKSZ IV., str.111), zemi sevření, útisku, nepřátelství nebo také zemi soupeře, protivníka. To, že se z hlediska gramatického jedná o duál, může ukazovat na existenci dvojího typu onoho sevření/soužení – náboženského a existencionálního. Bylo by tedy možné překládat Země dvojího útisku/soužení.

²³ Život (v Egyptě) byl totálně spoután vládou faraóna zplnomocněnce egyptských bohů, který byl přímo jejich vtělením. VKSZ I., str. 267

²⁴ Nesmí docházet

- a) k jakékoli úctě a službě jiným bohům mimo Hospodina – tj. k heterolatrii (srov. Achab, 1Kr 16,30–33);
- b) k uctívání cizích bohů vedle Hospodina – ke xenolatrii (srv. Šalamoun, 1Kr11,4);
- c) ke splývání úcty a služby Hospodinu s úctou a službou jiným bohům - k paralatrii (viz. židovská kolonie v Elefantině). VKSZ I., str. 268

Byla rovněž považována za teritorium pouštních démonů, sídlo protibožských mocností.²⁵ Odchod do pouště byl proto (zřejmě pojímán) stejně nebezpečný jako skok do propasti, vstup do hlubin temnoty smrti. Volba alternativy „vyjít a být vystaven úkladům pouště“ a stejně tak i příklon k alternativě „zůstat a být nadále vystaven trýzni Egypta“ mohly mít z daného hlediska ve svém důsledku totožný dopad - postupnou záhubu. Skutečnost, že výzva k odchodu do pouště pochází do Hospodina „vyvoláním“, však dodává dané záležitosti zcela jiný rozměr.

Pod Boží vládu spadá a jí se podřizuje naprosto vše - i na poušti eventuálně přítomné démonské síly. Proto se na základě Božího úradku může i obávaná poušť stát místem osvobození; místem, kde se budou Hebrejci nacházet v tichu a klidu sami s Hospodinem, kde je nic a nikdo nečeká, jedině Hospodin.

c) Na základě výše uvedených údajů je možné říci, že vyjít do pouště rovněž znamená vystavit se zásahu Hospodinova slova povolání/vyvolání, nechat se vyvolat a vstoupit do Hospodinovy přítomnosti, vystavit se jí. Vyjít tam, kde se nachází právě a jedině Hospodin. Vyjít Hospodinu vstříc; jít mu naproti; vědomě být – existovat – právě a jen pro Hospodina.

Hospodinovo vyvolávání izraelského lidu z Egypta je již samo o sobě prvotním vysvoboditelským počinem/aktem. Je nedílnou součástí procesu vysvobozování, neboť se jedná o vyvolávání/vyvolání do přítomnosti Hospodinovy. Jedině v přítomnosti Hospodinově může dojít ke skutečnému, plnému vysvobození – tj. k oživení všech oblastí lidství, k naplnění

existenciálních potřeb člověka, k přerodu lidského nitra = ke vstupu do nového života. Osvobozen však může být pouze člověk, jenž se nechal vyvolat, vydal se na cestu navzdory hrozbě smrti a vstoupil na poušť – vystavil se Boží přítomnosti.

Tuto myšlenku lze také podpořit poukazem na etymologii slova - Hebrej, Hebrejec, hebrejský.

Původ rodového jména „Hebrej“= ʿbri, jehož je užito pro Abrahama a jeho potomky, lze odvodit od jeho předka Hebera (Gn 10, 21 nn)...Toto označení slouží jako pojítka mezi zaslíbením Šémovi a zjevením abrahamovi...Smluvní vyvolení Šémovo se konkrétněji uskutečňuje skrze heberské (hebrejské) Semity (srv. Gn 11, 10–26)...Širší význam slova ʿbri lze předpokládat např. v kontextu Gn 39 – Ex 10. Nicméně jeho užití zde možná není jednotné, neboť např. Ex 5,1-3 (srv. 3,18) se jeví jako ztotožnění Hebrejů s Izraelci, ačkoli je možné, že slovy „Bůh Hebrejů“ Mojžíš označuje své bratry jako Hebreje par excellence...

Z hlediska širšího označení ʿbri nemusí být překvapením ʿbrim neizraelského původu nebo dokonce takových, kteří nepocházeli z rodu Abrahamova, a to v mimobiblických textech doby patriarchální a Mojžíšovy...V těchto je uveden výraz ʿbrim ha –BI-ru, který se obvykle považuje za apelativum označující sociální nebo profesní skupinu. Někteří badatelé však v totožnosti ʿbrim ha –BI-ru vidí etickou složku. Fonetická rovnost mezi ʿbri a ʿbrim ha –BI-ru je však značně diskutabilní. SZ užití slova ʿibri je důsledně etnické. Většinu případů, kdy tento výraz popisuje osoby neizraelského původu, chápou mnozí jako hanlivý odstín ʿbri. Názor, že ʿibri představuje jiný výraz pro „Izraelce“ v situacích, kdy označovaným člověkem není svobodný občan na svobodné

²⁵ Tyto démoni představovali svět Bohu odporný. Byli ztělesněním nehostinné a pusté pouště. VksZ I., str.370; viz také VksZ IV., str.146

půdě, snad neodporuje žádnému za SZ textu.²⁶

Heber, praotec Abrahamův, představuje sociologickou skupinu, z níž se později mnozí stali Izraelci, pro cizince Hebreji.²⁷

V egyptských poměrech nutno hledat zárodky izraelského společenství mezi lidem, který je v egyptských textech nazýván 'pr ('apiru). Bylo to označení asijských cizinců, kteří v Egyptě konali otrocké práce. Není pochyby o tom, že toto označení má úzký vztah k semitskému označení Hebrejové. Ani egyptským ani semitským výrazem nebyly původně míněny skupiny rasové, nýbrž sociální. Označoval cizince, kteří žili mimo hranice práva a zákonů usedlíků. Biblické podání ovšem předpokládá izraelské společenství jako celek už na egyptské půdě. Vlastním záměrem bible není vypsát události, jak se sběhly, ale podat určitou zvěst...Historicky vzato, nelze na egyptské půdě mluvit o Izraeli v té podobě, jak jej známe později z doby královské. Jednotlivé skupiny, které měly k sobě blízko nejen rasově a společensky, nýbrž především ideově a nábožensky, se teprve časem těsněji semkly a vytvořily sakrální svaz. V poušti se k nim připojily některé další čeledi. I v Palestině byly již dříve usazeny příbuzné kmeny, které se do tohoto společenství začlenily. Izrael krystalizoval kolem skupiny, která mocně prožila Boží spásný zásah u Rákosového moře.²⁸

Toto slovo vychází ze slovesného kořene - *přecházet, překročit, přebrodit, hnát se přes něco...aj.*²⁹ Hebrejci jsou tedy dle doslovného překladu *ti přešli, ti, kteří přešli, přecházeli odněkud někam*. Vzhledem k tomu, že etymologie slova již byla zachycena v poznámce č.22, přejdeme k myšlence, že Hebrejci jsou *ti přešli* z místa útisku a

vnitřního odumírání na místo, kde má dojít k jejich novému bytostnému zrodu. Jsou těmi, kteří přešli ze smrti do života.³⁰

Místo Boží přítomnosti se stává místem nalezení jejich pravé identity, jež má svůj základ ve vztahu k Hospodinu a zůstává skutečnou a nepoškozenou tehdy, když se člověk/lid nachází zcela mimo „Egypt“ – tj. zřídá se všeho, co představuje odpor vůči Bohu. Vzporuje tendenci zaujmout jakýkoli postoj, jenž by vykazoval typologickou obdobu s postojem faraónovým.

Vyjít vstříc Hospodinu, být osvobozen, tedy současně znamená popřít nároky Egypta a svými postoji a činy uzнат nárok Hospodina na sebe sama (na člověka); věnovat se službě Hospodinu cele a bez výhrad, dospět k sebeoběti - tj. zavázat se k „bohoslužebnému“ životu, přičemž místo konání i samo konání oné bohoslužby má být bez příměsi čehokoliv modloslužebného.

Je však více než pravděpodobné, že tento postoj z hlediska faraóna představuje několikanásobnou zradu hostitelské země – tj. egyptského impéria. Tento postoj je opovržením vším, co tato země vyznávala. Faraó si je nepochybně rovněž vědom toho, že odchod Hebrejů z Egypta bude mimo jiné znamenat citelné ztráty v počtu pracovních sil.

Na základě výše uvedeného pojednání lze konstatovat, že v procesu hledání odpovědi na otázku ohledně příčiny vzniku faraónovy averze bylo dosaženo fáze, jež umožňuje podat následující stanoviska:

Je možné se domnívat, že text Ex 5,1 svým záznamem Hospodinova vstupu do dění a jeho promlouvání de facto zachycuje zárodečný počín Hospodinova boje za záchranu svého lidu. Daný textový záznam lze pokládat za doklad skutečnosti, že

²⁶ NBS, str. 283

²⁷ VksZ I., str.68

²⁸ ibid., str.205

²⁹ Pípal, str.121

³⁰ *Exodus byl pro Izraele prostě creatio actualis. Bič, str.48*

Hospodin je Bohem, jenž se rozhodl osvobodit svůj lid, vymanit jej z poddanosti, odtrhnout/ vytrhnout/vytnout od/ze všeho, co představovala egyptská velmoc.

Zjištění, že se jedná o boj Boha, jenž je svou podstatou zcela jiný než ostatní bohové, představuje z hlediska faraóna citelné ohrožení. Hospodin je působícím činitelem, jehož farao není s to uchopit – ovládat.

Hospodinův počín boje za osvobození Hebrejců farao zřejmě pokládal za počátek rozněcující se vzpoury. Ono promlouvání, jímž Hospodin vyvolává svůj lid z Egypta, mohlo být faraónem nahlíženo jako akt, jímž je lid podněcován k tomu, aby se vůči Egyptu dopustil zrady, pohrdl majestátem egyptského impéria a jeho bohy a současně se odmítl nadále podrobovat „věčně trvajícím“ egyptskému řádu.

3. VÝKLAD Ex 5,2

וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה
 מִי יְהוָה אֲשֶׁר אֶשְׁמַע
 בְּקִלְוֵי לְשַׁלַּח אֶת־יִשְׂרָאֵל
 לֹא יָדַעְתִּי אֶת־יְהוָה וְגַם
 אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא אֶשְׁלַח:

3.1. VZÁJEMNÉ POROVNÁNÍ TEXTŮ Ex 5,1 A Ex 5,2

v.1: Výpověď Hospodinova, jež je řazena jako první v pořadí, sestává ze tří výpovědních složek:

a) Hospodin se představí a identifikuje svůj lid

b) vyzývá faraóna, aby Hebrejce propustil

c) uplatňuje svůj nárok, hovoří o náplni činnosti lidu na poušti – uctívání jeho samého

Textový záznam zachycující obsah žádosti, jíž Mojžíš s Áronem při audienci u faraóna přednesli, je překvapivě malého rozsahu. Vzhledem k tomu, že se jedná o jeden z klíčových bodů děje, by předpoklad, že obsahu této žádosti bude věnován širší textový blok, byl jistě na místě. Pisatel textu však zachytil všechny tři výpovědní složky dané žádosti v jediném verši. Pro upřesnění je nutné uvést, že o obsahu dané žádosti vypovídá také verš 3., avšak zde je pouze zopakováno to, co bylo již řečeno ve verši 1., přičemž je pozměněn kontext (Bůh Hebrejských setkal se s námi) a připojeno zdůraznění naléhavosti této žádosti (...aby nás nesrazil morem nebo mečem).

3.1.1. STROHÁ FORMA ZACHYCENÍ DĚNÍ, JAKOŽTO VÝPOVĚDNÍ PROSTŘEDEK PISATELE

Strohostí či úsečností se velmi často vyznačují právě biblické texty psané formou rozhovoru (srv. např. Gn 22, 7-19). Strohost dodává výroky Ex 5,1-2 pádnost a důraznost. Obsah výpovědi díky ní lépe vyniká. Přímá řeč, strohá, úsporná mluva, řada informací podaná jen za pomoci několika málo slov – to vše stimuluje čtenářovu pozornost. To vše rovněž může napomoci tomu, aby při četbě daných výroků mohlo dojít ke zpřítomnění zachyceného děje a čtenář se stal jeho účastníkem. Čtenář může být danými výroky zasažen, konfrontován a poznamenán. Vzniká v něm údiv a úžas nad skutečností Bohem rozpoutaného dění, jehož se stal svědkem.

Strohá forma podání zde může být rovněž prostředkem pro zachycení tíživosti situačních okolností. Úsečnost obou veršů může ukazovat na to, že Mojžíšovi a Áronovi nebyl dán větší prostor k tomu, aby obsah své prosby více rozvedli, vysvětlili a zdůvodnili. Hospodinovi vyslanci proto vysloví vše podstatné v jediné větě dříve, než se farao vzpamatuje ze svého překvapení a přeruší je, vstoupí jim do řeči - (popř. nechá oba žadatele vyhnat či popravit).

Nedokončit řeč, jež měla být z pověření Hospodinova pronesena, by znamenalo nenechat zaznít slovo Hospodinovo, znemožnit mu, aby vstoupilo do dění, a tím se Hospodinu zpronevěřit, nesplnit poslání.

3.1.2. SLOVO PROTI SLOVU

v.2: Kdo je Hospodin, jehož hlasu bych naslouchal a vyslal Izraele? Neznám Hospodina a také Izraele nepošlu.

Z výpovědi 2. verše zaznívá trojí zápor:

a) *Kdo je Hospodin – Jaký Hospodin* (negující otázka vyjadřující záporný postoj k tomu, co bylo řečeno ve v. 1.)

b) Hospodina neznám

c) *ani Izraele nepošlu*

Faraónova odpověď se skládá ze tří částí – tří výpovědních bodů - stejně jako žádost. Je rovněž (jako žádost) zachycena v jediném verši (srv. v.1). V dalších verších, počínaje veršem 4., se farao k obsahu žádosti již nevrací. S nelibostí se táže na motivy Mojžíšova a Áronova konání. Jeho otázka je slovním atakem vůči Hospodinovým vyslancům, obviněním z podněcování k rebelii (Ex 5,4-5).

Je zajímavé, že dle pisatelova záznamu volí farao pro svou odpověď tatáž slova (totéž výrazivo), jež byla obsažena v žádosti (v.1), přičemž na slova žádosti o možnost slavit slavnost Hospodinu – tj. projevit úctu Bohu, reaguje výpovědí, z níž opět vyplývá, že v jeho případě nedošlo k poznání Hospodina, a nelze tedy zřejmě hovořit o existenci jakékoli vztahové vazby k Hospodinu (viz. dále).

Vzhledem k této skutečnosti lze uvažovat o tom, že ve výpovědi textu je skryta - a ve své skrytosti rezonuje, výrazná myšlenka: Farao bere Hospodinova slova do svých úst. Užívá stejných slovních obrátů a tyto přijímá za své. Je zde představován jako ten, jenž je jakoby zdánlivě srozuměn s tím, že je nutné žádosti vyhovět - vzhledem k tomu, kdo je Žadatelem. Zdánlivě se „naladil na vlnu“, na níž mu Boží příkaz byl „vysílán“. Zdánlivě se nachází v řadách těch, kteří Hospodinovu slovu určitým způsobem přitakávají a vzhledem k tomuto postoji je s to docenit, že uposlechnout je nezbytné. Vše, o co bylo žádáno, však zneguje. Jeho zdánlivé porozumění se projeví jako záměrně předstírané a jeho výpověď se prokáže jako výraz arogance. Způsob, jakým farao svou odpověď formuluje, může ukazovat na faraónův kategorický nesouhlas.

Skutečnost, že dle pisatelova záznamu farao užívá ve své zamítavé odpovědi výrazivo analogické se slovy žádosti, by hypoteticky rovněž mohla svědčit o pisatelově snaze doložit, že farao staví své slovo na roveň se slovem Hospodinovým, a o sobě tudíž smýšlí jako o jedinci, který je Bohu roven.

Slovo bylo ve starozákonní době chápáno v bezprostřední souvislosti s výkonnou mocí a činem. Proto se např. o naplnění slov požehnání či kletby ani v nejmenším nepochybovalo. Znalost odpovídajícího slovního spojení, formule či zaříkadla,

poskytovala dle tehdejší víry možnost zaříkávat a prostřednictvím zaříkávání ovládat, zmocnit se, stát se mocným, vládnout.

Výrok verše 1. vyznívá velmi manifestačně, oslavně, neotřesitelně. V případě v. 2. se mohlo jednat o faraónovu bezprostřední okamžitou reakci na ono nečekané, překvapující, alarmující, provokující, zaznívající slovo Hospodinovo. Pisatel zde mohl usilovat o zachycení náznaku jistého faraónova vjemu. I faraó zřejmě pocíťoval, že se v daném okamžiku v jeho přítomnosti začíná odehrávat něco, co je důsledkem mocného slova. Snaží se proto možná otupit ostří pronesené řeči jejími vlastními zbraněmi – její vlastní terminologií; anulovat vliv slova, prolomit moc řeči, jíž považuje za obdobu zaříkadla.

3.1.3. FARAÓNOVO TÁZÁNÍ

První část verše 2. je tvořena slovy - *Kdo je Hospodin...* Mluvnická skladba /syntax/ Ex 5,2 může tvořit podklad pro domněnku, že faraó je nejvíce zasažen myšlenkou nárokujícího Hospodina. Daným zvoláním zřejmě klade otázku ohledně Hospodinovy totožnosti a jeho kompetencí. Táže se, o jaké božstvo jde, o jaký „typ“ boha se jedná – (Kdo je Hospodin – jaký Hospodin – jakýpak Hospodin).

Myšlenku na tohoto Boha si však zřejmě současně přeje od sebe co nejrychleji vzdálit. Příkře neguje vše, co bylo žadateli vyřčeno, neboť si je vědom toho, že uznat nárok Hospodina a vyslat lid by znamenalo popřít vlastní nárok na vlastnictví, popřít svůj statut neomezeného vládce, tento přenechat onomu Neznámému, a současně tím zpochybnit správnost uctívání místních božstev, jichž byl zplnomocněncem.

3.1.3.1. VZÁJEMNÉ POROVNÁNÍ VÝPOVĚDÍ KDO JE HOSPODIN A KDO JE JAKO HOSPODIN

Faraó mohl užít formulaci *kdo je Hospodin* jako výraz zpochybnění, zneuznání Hospodina ve vztahu k jeho moci, právům na svrchovanost a z nich plynoucích kompetencí. Pravděpodobně se však nejednalo o zpochybnění či popření Hospodinovy existence, jako takové.

Daná formulace je velmi blízká prorocké formulaci - *Kdo je jako Hospodin?!³¹* Ta je řečnickou otázkou, vyznáním Hospodinovy jedinečnosti³² a svrchovanosti. Je deklarací skutečnosti, že není nikdo, kdo by se oprávněně mohl stavět Hospodinu na roveň. Užitím formulace téměř totožné s uvedenou prorockou formulací (rozdílnost spočívá pouze ve vynechání slova - *jako*) se pisatel mohl snažit ozřejmit čtenáři skutečnost, že faraó je nejen tím, kdo se Hospodinu vzpírá, ale také tím, kdo slovo o Hospodinově svrchovanosti zpochybňuje a svým zpochybněním skutečnost Hospodinovy svrchovanosti v očích lidu citelně znevažuje, „obrací na hlavu“.

V daném případě by faraónovu výpověď bylo možné rovněž považovat

- a) za nepřímou výzvu k souboji - vyzvání soupeře k tomu, aby podal důkaz o své zdatnosti,
- b) za zachycení faraónovy arogance a jeho zlostného výsměchu
- c) za slova uvození zápasu o lid izraelský. Boj o lid by poté inicioval faraó svou reakcí na Hospodinovo slovo (Ex 5,2) a nikoli Hospodin svým rozkazem (Ex 5,1bc).

³¹ srv. název a obsah proroctví Micheáše, Mi 7,18; dále Jr 26,18...

³² VksZ IV., str.732

Hospodin pouze nechává zaznít své slovo - slovo, které se současně stává skutečností, je neměnným faktem. *Prorokem oznámené Hospodinovo rozhodnutí má platnost vykonaného skutku.*³³ Jeho (Hospodinovo) slovo je čin... on promlouvá vždy znovu... pokaždé, když se chystá zasáhnout do života svého lidu.³⁴ Hebrejové již jsou osvobozeni. Proti Hospodinovu slovu nelze bojovat, nelze je zvrátit, jeho výpovědní moc nelze eliminovat. To si však faraó neuvědomuje. Není srozuměn o tom, že *Boží čas je jiný než lidský. (... Hebrejské sloveso se neřídí subjektivním hodnocením člověka. Vidí událost z objektivního pohledu Božího.) Když Bůh něco rozhodl, je to hotové.*³⁵

Následné dění, Hospodinovo dopuštění dopadu bolestných ran na Egypt, by poté bylo možné chápat jako Hospodinovo přijetí faraónovy výzvy, „hozené rukavice“ a nikoli jako důsledek faraónova neuposlechnutí rozkazu. Lze se domnívat, že Hospodin zde přijímá roli Boha žádajícího - (nikoli svrchovaně rozkazujícího, ačkoli ani pojetí Boha rozkazujícího by dané hypotéze neodporovalo), Boha, který je ochoten se ponížít, sestoupit, sklonit se k faraónovi stejně tak, jako ke svému lidu; shovívavě se povznést nad tím, že se faraó považuje za bohorovného a skrze slovo, kterým se představuje, nabídnout faraónovi poznání svého (Hospodinova) i faraónova skutečného statutu. Pouze poznání Boha člověku umožňuje poznat jeho skutečný stav – jeho nicotnost před Bohem, ale také jeho hodnoty.

3.1.4. FARAÓNOVA VNITŘNÍ ROZPOLCENOST A PROBLEMATIKA POZNÁNÍ HOSPODINA

V rámci studia daného textu lze však také dospět k názoru, že se v případě pozadí

faraónových slov může jednat o pravý opak toho, co bylo výše předloženo k úvaze – tj. nikoli o faraónovo znevažování, ale zvažování nečekaně pronesené žádosti, o vnitřní zápas (viz. v.2 a,b: *Kdo je Hospodin, jehož hlasu bych naslouchal a poslal Izraele? Neznám Hospodina...*), v němž faraó nakonec neobstojí (viz v. 2c: *...ani Izraele nepošlu*).

Také lze uvažovat o tom, že jednotlivé body charakteristiky uvedených dvou možností se mohou vzájemně prolínat. Vyřčený rozkaz mohl u faraóna vyvolat náhlé vzplanutí hněvu. Faraónova odpověď je plodem jeho uražené pýchy a arogance. Je však současně dokladem vnitřního boje/zápasu, a tedy i Hospodinova působení v nitru faraónovu.

Faraó mohl být vnitřně rozpolcen a do určité míry nakloněn tomu, aby onomu slovu naslouchal. Ať již byl faraónův vnitřní postoj vůči vznesenému slovu jakýkoli, skutečností zůstává, že faraó nepřestává proti onomu slovu sveřepě bojovat. Tomu také nasvědčuje závěr jeho odpovědi.

Hebrejské sloveso - *znát, poznat, dovědět se, dozvědět se, vědět, obeznámit se, seznámit se...aj.*³⁶ - svým významem sahá mnohem dále než české sloveso *znát*. Má podstatně bohatší obsahovou náplň; znamená *mít důvěrný vztah*³⁷, *hloubkově, bytostně, niterně poznat, intenzivně zakoušet, mít intimní vztah, mít niterné společenství*. Faraó nezná takovouto vertikální rovinu úzkého vztahu. Zřejmě si tedy ani plně neuvědomuje, jak velké chyby se dopouští svým neuposlechnutím rozkazu, neboť nezná toho, kdo tento rozkaz vydal. Dokonce sám svůj vzdor tímto odůvodňuje: *neznám Hospodina a také Izraele nepošlu.*³⁸

³³ VksZ IV., str. 510

³⁴ Bič, str.5

³⁵ Bič, str.34

³⁶ Pípal, str. 67

³⁷ VksZ IV., str. 57

³⁸ Zůstává také otázkou, zda faraó chápal onen rozkaz jako výzvu k tomu, aby propustil izraelský lid natrvalo, nebo zda se domníval, že je tento rozkaz žádostí o dočasné propuštění. Autoři knihy VksZ I. pokládají za více pravděpodobnou druhou alternativu (dočasně propuštění). viz. VksZ I., str. 247

Tímto svým prohlášením současně faraó přisuzuje Mojžíšovi a Áronovi roli těch, kteří přestupují zákon, neboť *hlásit se k Hospodinu, kterého faraó „nezná“, je nezákonné.*³⁹ Užitou formou zachycení děje mohl pisatel také naznačovat, že faraó si již nepřál, aby byla přednesená žádost dále rozvíjena. Za předpokladu, že by tato možnost byla vzata v úvahu, by bylo také možné snáze vyložit verš 3.

4. VÝKLAD Ex 5,3

יֹאמְרוּ אֱלֹהֵי הָעִבְרִים
נִקְרָא עָלֵינוּ גִלְכָּה נָא
דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בַּמִּדְבָּר
בַּדְּבָר אוּ בַחֲרֹב: וְנִזְבַּחָהּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ
פֶּן-יִפְגְּעוּנוּ

4.1. VZÁJEMNÉ POROVNÁNÍ Ex 5,1 A Ex 5,3

Již bylo uvedeno, že verš 3. pronesenou žádost příliš nerozvádí. Pouze zdůrazňuje a zdůvodňuje její naléhavost. Je zde patrné, že Boží vyslanci, Mojžíš s Áronem, nyní vkládají do své prosby všechny své zbylé síly; síly, které ještě nebyly odčerpány nápořem přítomného napětí.

Ani tato druhá výpověď však svým původem nepocházela z jejich autorství. Opět pouze doslovně tlumočí to, co jim přikázal říci Hospodin (srov. Ex 3,18b).⁴⁰ Ačkoliv se jedná o výrok Hospodinův, citelně se svým charakterem liší od předchozí výpovědi (v.1). Zatímco před tím Mojžíš s Áronem tlumočili Boží vůli – Bůh hovořil jejich ústy o svém lidu, v zájmu svého lidu - nyní z jejich úst

zaznívá k faraónovi svědectví o Hospodinu pojaté z lidského hlediska (vyznání víry). Mojžíš s Áronem hovoří za sebe/za lid. Tuto promluvu zahajují odvoláním na *Boha Hebrejských: Bůh Hebrejských (náš Bůh)*, říkají, *se s námi setkal*.

4.2. O VÝROKU: „BŮH HEBREJSKÝCH SETKAL SE S NÁMI“ ... (Ex 5,3A)

Říkají-li *Bůh Hebrejských/Hebrejů* zřejmě zdůrazňují, že Izrael je v zemi cizincem.⁴¹ Musí zemi opustit právě kvůli svému Bohu. Lid je k Hospodinu smluvně vázán (Gn 17,3-10; 22,16). Je Hospodinovým vlastnictvím. Víra v Hospodina se však faraónovi zdá být zbytečnou záležitostí. Pokládá ji za zdroj neposlušnosti.⁴²

Text zde nevyjadřuje, že Bůh se s Hebreji setkal takovým způsobem, jakým se spolu mohou setkat dva lidé. Uvádí: *setkal se*, a poté pokračuje slovy *nad námi*. Samo sloveso *setkat se* již v sobě nese myšlenku *setkání s někým* nebo něčím. Doslovný překlad této části verše by tedy zněl: *Bůh Hebrejských setkal se s nad námi*. Bůh, který je nad námi, se s námi setkal. Bůh, který je nepostižitelný, neuchopitelný, se k nám sklonil. Text ukazuje na blízký kontakt. Svědectví, které je faraónovi zvěstováno, je zprávou o živém Bohu, který se s člověkem setkává.

Čtenář je zde konfrontován s enormně silnou výpovědí. S ohledem na tuto skutečnost je třeba zjistit, zda se v některém z předchozích textů knihy Exodus nacházejí obdobná vyjádření, jež dokládají, že se Bůh skutečně určitým způsobem „setkal“ se svým lidem a Mojžíš s Áronem zde nehovoří s pouhou nadsázkou v zájmu zdůraznění závažnosti

³⁹ VksZ I., str. 220

⁴⁰ Texty Ex 3,18b a Ex 5,3ab jsou téměř zcela shodné. Text Ex 3,18ab neobsahuje slovní spojení „a nyní“; dovětek *aby nás nesrazil morem nebo mečem* (Ex5,3c) se v Ex 3,18 nenachází.

⁴¹ VksZ I., str.220

⁴² VksZ I., str.221

jejich výpovědi. Dále je nutné se ptát, jak slovní spojení *setkal se s námi* správně vykládat.

4.1 KORELACE TEXTU EX 5,3A S EX 2,25 A EX 3,7-8A

Silná a obsahově obdobná výpověď se nachází v Ex 2,25, tedy tam, kde končí popis tíživé situace Izraelitů v Egyptě a Mojžíšova životního příběhu od doby jeho narození do doby, kdy je povolán Hospodinem. Právě tento verš tvoří určitý předěl ve vyprávění knihy. Uzavírá textový blok Ex 1-2, který měl čtenáři podat průvodní informace, poskytnout mu vstupní vhléd a připravit jej na následné studium průběhu samotného dění exodu. Třetí kapitola zahajuje vyprávění o povolání Mojžíše, a tím současně také začíná popisovat vlastní počátky děje exodu.

a) *...A pohleděl Hospodin na syny Izraele a poznal Bůh...* (Ex 2,25)

Hospodin viděl... a poznal. Zmínka o Božím pohledění či přivrácení Boží tváře obvykle vyjadřuje Boží přízeň, Boží blízkost, přítomnost, Boží slitování, smilování, vyslyšení proseb, odpuštění...aj. Význam hebrejského slovesa *poznat, znát* již byl výše uveden. Hospodin shlédl k lidu, sklonil se, byl přítomen tak, že je poznal téměř intimně. Zakusil Izraele. Citelně vnímal jeho bídu.

Skutečnost, že se s nimi Hospodin setkal, Hebrejové vyznávají poté, kdy farao v kontrastu s výpovědí Ex 5,1 úsečně vyřkl: *Neznám Hospodina*. Předkládají výpověď, jež rovněž tvoří kontrast, a to kontrast k výroku faraónovu. Je zde patrné úsilí zasáhnout slovem Hospodinovým nitro toho, jenž nezakusil výše popsaný typ setkání a vztahu.

b) V Ex 3,7-8a dokonce *Hospodin o svém setkání s / nad lidem sám hovoří s Mojžíšem:*

*Dobře jsem viděl ujařmení svého lidu, které je v Egyptě. Slyšel jsem jeho úpění pro bezohlednost poháněčů. Zním jeho bolesti. Sestoupil jsem, abych jej vysvobodil z moci Egypta a vyvedl jej z oné země do země dobré a prostorné...*⁴³

Daný text čtenáře obeznamuje se skutečností, že Boží pohledění, vyslyšení, sklonění – poznání bolestí a sestoupení jsou akty bezprostředně vázané s činem záchrany – vyvedením, vysvobozením. Hospodin je Bohem setkávajícím se se svým lidem – tj. Bohem, bytostně zasaženým bolestí svého lidu, Bohem sklánějícím se, sestupujícím za účelem zachránit/osvobodit, Bohem způsobujícím vyvedení (srv. např. Ex 20,2; Dt 5,6 Dt 6,12).

Setkat se s Bohem sestupujícím v tomto kontextu znamená nechat se jím vyvést/osvobodit, poznávat jeho jedinečnost skrze jeho činy a prostřednictvím tohoto postupného poznávání být niterně modifikován, být oživen, podstoupit „přejítí“ způsobené Hospodinem – tj. vnitřní přerod.⁴⁴

4.2 VYMEZENÍ VZDÁLENOSTI OD EGYPTA

... nechť jdeme cestou tří dnů a obětujeme Hospodinu, Bohu našemu... (Ex 5,3b)

Pouštní lokalita, v níž mají Izraelité obětovat, není pojmenována. Je blíže vymezena pouze poukazem na vzdálenost, jež ji má oddělovat od Egypta. Je určena vzdáleností, jíž jsou Izraelité se svými dětmi i stády schopni ujít za tři dny. Důraz tedy není kladen na to, kde konkrétně mají být Bohu překládány oběti, ale na to, že jsou předkládány zcela mimo Egypt, v pustině, v pouhé přítomnosti Hospodinově a jen Hospodinu (viz výše).

⁴³ ČEP

⁴⁴ viz. výklad slova 'bri

Údaj o třech dnech bývá obvykle nahlížen jako číselně symbolický. Vzhledem k tomu, že úvahy ohledně užité číselné symboliky v Bibli bývají ponejvíce spíše spekulativního charakteru, tyto zde nebudou rozváděny.⁴⁵

4.5. BŮH SRAŽEJÍCÍ MOREM ČI MEČEM

...aby nás nesrazil morem nebo mečem (Ex 5,3c)

Závěr Ex 5,3 dodává celé výpovědi neobvyklou významovou konotaci. Vzhledem k tomu, že není uveden v textu Ex 3,18b (viz. str. 15), zůstává otázkou, zda byl Mojžíšem vyřčen z rozkazu Hospodina - či nikoli. Jeho obsah je každopádně překvapivý. Zachycená tvrdá slova se nezdají být vhodnou charakteristikou Boha Izraele. Kladou podnět pro vznik otázky ohledně důvodu a účelu užití právě takto formulované výpovědi.

a) Mojžíš mohl úmyslně o Hospodinu hovořit *slovy blízkými pohanskému světu*.⁴⁶ Mohl záměrně užít formulace, jež by v dané chvíli umožňovala nahlížet na Boha Izraele jako na

⁴⁵ Číslo tři bývá pojímáno jako „číslo Boha“ (Doukhan, J.: *Křik nebes*, Advent-Orion, Praha 1999, str. 55, 74, 117). V daném případě lze předpokládat určitou analogii se symbolikou čísla sedm, čísla úplnosti a dokonalosti (ibid., str.32), jež obvykle rovněž ukazuje na Boha a jeho činy (viz. kniha Zj). Ve slovním spojení cesta tří dnů je možné vidět vyjádření důrazu na dostačující vzdálenost, naprosté, komplexní – nikoli polovičaté, dílčí – oddělení od Egypta. Stejně tak je možné uvažovat o třídní cestě do „nitra“ pouště, místa ohrožení života, smrti a podsvětí (viz. výše), jako o zkoušce analogické se zkouškou proroka Jonáše. *Časovým údajem „tři dny a tři noci“ je Jonášův pobyt v útrobách veliké ryby označen jako doba úzkosti, temna a smrti (VKSZ IV., str. 274)*. Starověká orientální mytologie představuje mořské netvory i moře, jako takové, jako živly protibožské (VKSZ I., str.248; VKSZ IV., str.724) a – jak již bylo výše uvedeno – stejně tak poušť je dle stávající víry teritoriem protibožských činitelů, pouštních démonů. *Svým třídním pobyt v rybě Jonáš ukazuje k Ježíši Kristu. (VKSZ IV., str. 274)* V kontextu poukazu na Krista, jenž po třech dnech vstal z hrobu, je na místě uvést text Řm 6, 3-6, v němž je s odkazem na smrt a zmrtvýchvstání Krista zdůrazňována nutnost smrti *starého člověka a chození v novotě života*. Do Bohem darované země vstoupí jen člověk, který přetrpěl cestu vedoucí *údolím smrti* a dosáhl cíle jako přetvořený, znovustvořený Bohem.

⁴⁶ VKSZ I., str.220

toho, jenž je svým charakterem částečně podobný pohanským bohům. A to proto, *aby dodal váhy žádosti o odchod a aby poukázal na Hospodinovu moc sahající až do Egypta. I zde mu Izrael podléhá*.⁴⁷

b) Je také možné, že Mojžíš s Áronem sami doposud nezískali zcela správnou představu o Hospodinu a daná výpověď je dokladem mnohaletého vlivu pohanského prostředí na jejich vnímání. Může se jednat o doložení skutečnosti, že v případě Mojžíšově nebyl ani po čtyřicetiletém pobytu v midjánské zemi proces poznávání Hospodina zdaleka u konce.

c) Lze uvažovat i o tom, že Mojžíšovo poznání Hospodina v dané době naopak dospělo do pokročilé fáze. Je třeba pojímat v úvahu fakt, že v textu knihy je patrná snaha opakovaně zachytit Mojžíše jako toho, který má s Hospodinem ojedinele blízký vztah. Bůh s ním hovoří tváří v tvář (viz. Ex 33,11), a proto jsou jeho výpovědi o Hospodinu nejen přiměřené a zralé, ale i normativní. Mojžíšova touha poznat Hospodina co nejintimněji výrazně prosvítá z jeho slov *ukaz mi svou slávu / učiň, abych viděl tvou slávu* (Ex 33,18). Takovýto náhled by opět mohl tvořit podklad pro názor, že daná slova jsou výsledkem Mojžíšovy snahy manifestovat skutečnost Hospodinovy velikosti a moci. A nejen to.

Bude-li text Ex 5,1.3 nahlížen jako celek, lze se rovněž přiklonit k předpokladu, že se zde jedná o poskytnutou možnost širokospektrého pohledu na Boha, o vyváženou charakteristiku Hospodina, Boha Izraele. Bůh, jenž miluje a vysvobozuje svůj lid, je také ten, jenž je schopen *narazit, srazit, skolit*. Není před ním úniku. Nelze jej obejít. Je třeba brát jej vždy jen vážně.

⁴⁷ ibid.

Četné starozákonní texty zachycují Hospodinovo volání: výzvy k pokání, k obratu k Bohu samému, k vystavení se Božím zásahům a léčbě nitra. Hospodin se v rámci takovýchto výzev obvykle sám představuje jako ten, jenž svým zásahem podrobuje člověka svému soudu, rozsápe, ubije, přirazí, raní, ale současně také jako ten, jenž se smilovává a prokazuje milosrdenství. Sraženého člověka zdvihá, ozdravuje, láskyplně obvazuje vzniklé rány (Oz 6,1). Léčí z hříchu, činí člověka vnitřně novým, zdravým (Jr 31,33-34; Ez 11,19; 36,26-29).

Bůh sám se v zájmu záchrany člověka stává člověku nepřítelem, útočící šelmou (Pl 3,10; Am 5,19; Oz 13,8). V kontextu dané tematiky se obvykle hovoří o tzv. Boží ambivalenci. Meč a mor ve Starém zákoně často představují nástroje Božího soudu (Ez 33,27; 2Sm 24,12-13). *Ti, kdo ... nesou své utrpení, mohou a mají vědět, že „zarmoucení“ ani „zavržení“ není cílem Božího jednání... Jeho „milosrdenství“ a „slitování“ čekají na svou chvíli, na své uplatnění.*⁴⁸ *Smyslem Hospodinových soudů je očista a obnova.*⁴⁹

ZÁVĚR

Text Ex 5,1-3 vypovídá o charakteru specifického typu konfliktu, jehož existence zadala podnět k reakci mající formu samotného dění exodu – vyjití z Egypta. Daný konflikt lze obecně charakterizovat jako střet dvou myšlenkových náhledů, dvou paradigmat pro oblast vnímání chodu světa – pro oblast víry v Hospodina a náboženství. Motiv daného konfliktu se nachází na pozadí celého příběhu exodu. Lze jej považovat za

⁴⁸ VksZ IV., str. 431

⁴⁹ VksZ IV., str. 435 *Hospodin je Bůh spravedlivý, který se hněvá a trestá, ale již v tom se smilovává. I při hněvu a trestu má na zřeteli záchranu lidu, chce jej očistit a napravit. Je Bohem, který ranní, aby vyléčil (Oz 6,1; Jb5,18); sešle pohromu, aby připravil půdu pro spásu. ibid., str.528*

klíčový/centrální/výchozí bod výpovědi knihy Exodus.

Svémi toliko třemi verši daný text poskytuje čtenáři kvalitní prezentaci hlavních linií problematiky, jež je v celé knize Exodu, jakožto celku, podrobněji rozvedena. Stejně jako lze v případě tohoto textu hovořit o „zhuštěné koncentraci“ výpovědní složky, je také možné konstatovat, že daný text umožňuje čtenáři vstoupit do konfrontace s umocněnou intenzitou napětí, jímž jsou ostatní části knihy (ve zmenšené míře) více či méně rovněž prodchnuty.

Bůh se zde představuje jako ten, jenž

- a) vstupuje do dění a promlouvá.
- b) Představuje se. Dává na vědomí svou existenci. Nechává se poznat jako Přesah, přesahující to stávající, čímž de facto
- c) odpovídá na nevyslovenou posměšnou atakující otázku Egypta ohledně Boha Hebrejských.
- d) Tím, že promlouvá, současně dosvědčuje, že prosby svého rozbolestněného lidu vyslyšel, smiloval se nad ním, a tím jej již zachránil, neboť jeho slovo je činem. Přestože Hebrejci doposud zakouší útisk Egypta, již jsou vysvobozeni.
- e) Zcela otevřeně seznamuje se svou vůlí.
- f) Zasazuje se o svůj lid a uplatňuje svůj nárok na lid.
- g) Hlásí se o vztah a identifikuje sebe a svůj lid ve vztahu k sobě. Jeho odhalení sebe sama spočívá v tom, že je představen typ vztahové vazby, která jej k člověku pojí. Tímto udílí člověku možnost nalézt a vytyčit svou identitu ve vztahu k němu (Bohu) samému.

h) Vyvolává člověka do své přítomnosti, přičemž právě ono vyvolání je prvotním aktem záchrany/vysvobození a základním předpokladem pro možnost vnitřní proměny člověka.

i) Bůh sám se s člověkem setkává. Setkání Boha s člověkem se děje z vůle Boha, jenž je zasažen bolestí svého lidu, pramení z Božího smilování, z Božího sklonění se k člověku, sestoupení a intimního niterného poznání. Tyto akty jsou bezprostředně spjaty s činem vysvobození. Bůh sestupující je Bohem způsobujícím vyvedení.

Je tedy možné konstatovat, že v případě Ex 5,1-3 se text stává jakousi výpovědní symfonií, v níž mezi četnými různorodými tóny dominuje Boží hlas, jehož zaznívání již samo o sobě znamená počátek dění exodu.

SEZNAM ZKRATEK

Am: Ámos

BHS: Bibli Hebraica Stuttgartensia

BK: Bible Kralická

č.: číslo

ČEP: Český ekumenický překlad

Dt: Deuteronomium

Ex: Exodus

Ez: Ezechiel

Gn: Genesis

Jr: Jeremjáš

kap.: kapitola

Mi: Micheáš

nar.: narativ

os.: osoba

Oz: Ozeáš

Pl: Pláč

pl.: plurál

pozn: poznámka

sg.: singulár

srv.: srovnej(te)

v.: verš

VkSZ I./ II./ IV.: Výklady ke Starému zákonu I./ II./ IV.

Zj: Zjevení

2Sm: Druhá Samuelova

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Bible /ČEP/: Česká biblická společnost, 1985

Biblia Hebraica /Stuttgartensia/: Deutsche Bibelgesellschaft, 1990

Bible Svatá /Kralické vydání z r.1613/: Česká biblická společnost, 1991

Bič, M.: Radostná zvěst Starého zákona, KEBF, Kalich, Praha 1981

Doukhan, J.: Křik nebes, Advent-Orion, Praha 1999

Heller, J.: Tři svědkové, Oikúmené, Praha 1995

Nový biblický slovník: kolektiv autorů, Návrat domů, Praha 1996 (zkratka NBS)

Pípal, B.: Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu, KEBF, Praha 1974

Starozákonní překladatelská komise: Výklady ke Starému zákonu I., Evangelické nakladatelství, Praha 1991

Starozákonní překladatelská komise: Výklady ke Starému zákonu II., IV., Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, Praha 1998

OBSAH

| | |
|---|----|
| KONFLIKT | 1 |
| Ex 5,1-3 (výklad) | 1 |
| 1. Obecná charakteristika textu Ex 5,1-3 | 2 |
| 2. Výklad Ex 5,1 | 2 |
| 2.1. Metodický postup pisatele a popis výchozí „scény“ děje | 3 |
| 2.2. Aktéři děje a jejich role | 3 |
| 2.2.1. Faraó | 3 |
| 2.2.2. Mojžíš a Áron | 4 |
| 2.3. Výpověď Ex 5,1, jakožto celku, a její paradox | 5 |
| 2.4. Podstata vzniklého konfliktu | 6 |
| 2.4.1. Rozdílnost náhledů jednotlivých diskutujících | 6 |
| 2.4.2. Problematika vznesené žádosti | 6 |
| 2.4.2.1. Bůh a Izraelité | 7 |
| 2.4.2.2. Bůh a egyptští bohové | 7 |
| 2.4.2.3. Boží nárok a podstata vysvobození Izraele | 8 |
| 3. Výklad Ex 5,2 | 11 |
| 3.1. Vzájemné porovnání textů Ex 5,1 a Ex 5,2 | 11 |
| 3.1.1. Strohá forma zachycení dění, jakožto výpovědní prostředek pisatele | 11 |
| 3.1.2. Slovo proti slovu | 12 |
| 3.1.3. Faraónovo tázání | 13 |
| 3.1.3.1. Vzájemné porovnání výpovědí Kdo je Hospodin a Kdo je jako Hospodin | 13 |
| 3.1.4. Faraónova vnitřní rozpolcenost a problematika poznání Hospodina | 14 |
| 4. Výklad Ex 5,3 | 15 |
| 4.1. Vzájemné porovnání Ex 5,1 a Ex 5,3 | 15 |
| 4.2. o výroku: „Bůh Hebrejských setkal se s námi“... (Ex 5,3a) | 15 |
| 4.1 Korelace textu Ex 5,3a s Ex 2,25) a Ex 3,7-8a | 16 |
| 4.2. Vymezení vzdálenosti od Egypta | 17 |
| 4.5. Bůh srážející morem či mečem | 17 |
| Závěr | 18 |
| Seznam zkratk | 19 |
| Seznam použité literatury | 19 |



KOINONIA 25 /2003
 ©KOINONIA (sdílení)
Časopis studentů TS CASD
 Radvanice 29, 285 06 Sázava
 e-mail: ts.sazava@iol.cz
 tel/fax: +420327321238
<http://ts.casd.cz/koinonia>
 redakce a jazyková úprava: Jiří Beneš
 tech. a graf. redaktor: Jan Matoušek